

קורבן או התקרבות? המשמעות של מצוות הקורבנות

פתאום קיבלנו תשובה לתמיהה הגדולה ביותר בספר ויקרא, שהיא גם אחת התמיהות המהדהדות בתנ"ך כולו: מה רוצה ה' עם הקורבנות? לשם מה להקריב? ואיך הקרבן מכפר?

השבוע נוכח העולם בתשובה: קורבן הוא הגשר בין שמים לארץ, הוא המרים מעבר לעצמנו וממחיש את כל מה שיפה בנו. הקרבה היא הדבק של מערכות היחסים. המילה 'הקרבה' היא משורש קרבה, משום שהיא עוקרת מתהומות האנוכיות ומאחדת אדם ובוראו והופכת שתי נשמות ללהבה אחת.

כשראינו בימים האחרונים את גבורת השלוחים שדחו את יוזמות הפינוי מאוקראינה ובחרו להישאר בטווח האש עם בני קהילותיהם. כשראינו את הרב אברהם וולף מאודסה, מנופף לשלום למאה ילדי בית היתומים ששיקם באהבה אינסופית ועכשיו חצו את הגבול למולדובה ואילו הוא ואשתו הרבנית נשארו עם המבוגרים והחולים באודסה, כשראינו את הרב והרבנית ערנטריו בז'פרוז'ה מארחים עשר משפחות אצלם בבית ופותחים לרווחה את שערי בית הכנסת והמטבח עבור המוני היהודים שמבקשים מקלט - הבנו פתאום מה ה' אלוהינו רוצה מעמך¹.

ה' רוצה הקרבה כי הוא מבקש אותנו, את עצמנו, בכל לבבך ובכל מאודך, והקרבה היא הדרך היחידה לפרוץ אל מעבר לעצמנו: לשבור את מנעולי האגו ולשחרר את הנפש לקדושה.

כדי להבין את העניין יותר, הבה נעלה את השאלה הגדולה של ספר ויקרא, שאין מפרש מכובד במהלך הדורות - בפשט, רמז, דרוש וסוד – שלא עסק בה: איך הקרבן מקרב? כיצד העלאת בהמה על המזבח גורמת לנחת רוח אלוהי להתפשט? למה הדרך לבטא רגש כלפי הקב"ה – רגש קרבה, הבעת תודה או בקשת כפרה - היא באמצעות הקרבת בהמה? האם זו לא הסחת הדעת מהאדם עצמו?! האם לא היה עדיף תמורת זאת להתפלל מעומק הלב, לקרוא פרק תהלים או לתת צדקה?!

כמובן, מעבר לתמיהה בעצם הבחירה בקורבנות, עולה גם השאלה המוסרית: באיזה צידוק פוגעים בחיי נברא? למה צריכה הבהמה לשלם בחייה כדי לקרב בין האדם לבוראו?

נתחיל מההתחלה: ספר "ויקרא", הספר השלישי בין חומשי התורה, נחשב מבחינה הלכתית לספר החשוב בתורה. אין בו פרקי היסטוריה וסיפורים, אלא מהפסוק הראשון עד האחרון למדים מצוות והוראות. עשר פרשיות הספר מלמדות 247 מצוות, שהן ארבעים אחוז מכלל מצוות התורה.

המדרש מכנה את הספר בשם "תורת כוהנים", משום שהנושא העיקרי בו הוא דיני הקורבנות. באופן כללי, הקורבנות נחלקים לשתי קבוצות: קורבנות יחיד וקורבנות ציבור, וקבוצת קורבנות היחיד עצמה נחלקת לשתי קבוצות: קורבנות נדבה וקורבנות חובה שבאים בתור כפרה וסליחה על חטא.

פרשת ויקרא מתחילה עם קורבנות נדבה, כאלו שמקריב האדם מיוזמתו החופשית. לפעמים קם אדם בבוקר וחש הרגש רוחני מרומם. בלי סיבה מיוחדת, זולגת דמעה על לחיו והוא חש געגוע להיות קרוב יותר לקב"ה. הצימאון יכול לנבוע מתוך הרגשת ריחוק רוחני, כמו מצוקה על מצוות עשה שפספס, ואז מקריב קרבן בשם "עולה", וזאת יכולה להיות הודאה על חסד שגמל ה' ואז מקריב "שלמים".

1. ויקרא א: דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מכם קרבן לה', מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן – רש"י: 'אדם כי יקריב' – כשיקריב (מרצונו), בקרבנות נדבה דיבר העניין.

¹ נתן שרנסקי אמר השבוע: "כשגדלתי באוקראינה היו המון לאומים. היו אנשים שהיה כתוב בתעודת הזהות שלהם 'רוסי', 'אוקראיני', 'גרזיני', 'קוזאקי'. זה לא היה משנה, אבל תואר אחד היה מכריע: 'יהודי'. זה היה כאילו יש לך מחלה. הזמנה לאנטישמיות. אף אחד לא פעל להחליף בתעודת הזהות את המילה 'רוסי' במילה 'אוקראיני', כי זה לא היה משנה. אבל היו ששינו את המילה 'יהודי', כי זה היה הסיכוי להתקבל לאוניברסיטה. 'והנה הגיעו הימים הללו ומאות אלפי אנשים עומדים בגבולות, מנסים להימלט מהטרדיה באוקראינה. ויש מילה אחת שיכולה לעזור להם: 'יהודי'. אם אתה יהודי – יש בחוץ שדואגים לך, יש מישהו בצד השני של הגבול שמחפש אותך. העולם התהפך: יהודי היא מילה שמתארת אנשים שיש להם משפחה, שמישהו מחכה להם".

בנוסף לקורבן נדבה, ישנם קורבנות חובה. הקרבן הראשון בא ככפרה על חטא חמור בשוגג. למשל, אדם התעורר לביל שבת והדליק את האור או אכל בצוהרי יום הכיפורים ופתאום נזכר בתאריך היום. עליו להביא קרבן "חטאת". [אף שמדובר בחטא בשוגג, בכל זאת השגגה חייבת קרבן. שכן טעות היא ביטוי למצב נפש. טעות פרוידיאנית... היא מעידה על אדישות מסוימת כלפי החטא. אחרי הכול, אדם לא יאכל רעל בשוגג והעובדה שהוא לא חש חרדה מקדושת השבת, מלמדת על סיאוב מסוים].

רמב"ם שגגות א: כל העובר בשגגה על אחת ממצות לא תעשה ... שחייבין עליה כרת - חייב להקריב קרבן חטאת ... כגון המחלל את השבת, העושה מלאכה או האוכל ושותה ביום הכפורים.

ישנם כמה חטאים חמורים שחייבים עליהם קרבן גם במזיד. למשל, אדם שלקח חפץ מחברו ואחר כך הכחיש שלקח ונשבע בזדון על גזלתו, ואחר כך התחרט ובא לבקש מחילה - עליו להביא אשם גזלות.

שגגות ט: על חמש עבירות מביא קרבן אשם והוא הנקרא אשם ודאי שהרי אינו בא מספק ... כיצד כל מי שיש בידו משהו פרוטה ומעלה מממון ישראל ... וכפר בו ונשבע לשקר, בין בזדון בין בשגגה, הרי זה מביא אשם על חטאו וזהו הנקרא אשם גזלות, ואין מתכפר לו באשם זה עד שישב הממון לבעליו.

ההפתעה של הקרבן גדולה יותר, שכן הקרבן אינו רק מקרב **אותנו לה'**, אלא את **ה' אלינו**. בכל התורה אין ביטויים של עונג כמו בעניין הקרבנות. לא השבת ולא יום הכיפורים גרמו לקב"ה להחליט לקיים את עולמו לנצח, בכל מחיר, אלא התפשטות ריח הניחוח מהמזבח שהעמיד נח אחרי המבול.

בראשית ח: ויצא נח ובניו ואשתו ונשי בניו אתו ... ויבן נח מזבח לה' ויקח מכל הבהמה הטהרה ומכל העוף הטהור ויעל עלת במזבח ... וירח ה' את ריח הניחוח ויאמר ה' אל לבו לא אסף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם, כי יצר לב האדם רע מנעריו ולא אסף עוד להכות את כל חי כאשר עשיתי – **אבן עזרא:** 'הניחוח' מלשון מנוחה ... שהניח הריח מהזעף.

כמו אדם שנכנס הביתה כועס ופתאום מריח ארוחת ערב מתבשלת או בושם משובח מציף את הסלון – ונפשו מתפייסת ונרגעת, כך כביכול חש הקב"ה את ריח אש הקורבן ונח כעסו על דור המבול.

הרמב"ם כותב גם לגבי ימי הגאולה העתידה, בה תגיע הבריאה לשלמות טהרתה ועילאותה, ובכל זאת הדבר הראשון שיעשו בבית המקדש הוא הקרבת קורבנות.

רמב"ם מלכים יא: המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה, ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם, **מקריבין קרבנות**.

הנה הגדרה מסכמת למהותו ופעולתו של הקרבן בספר הקבלה האיטלקי הקדום, הרקנאטי:

רבי מנחם רקנאטי בראשית: דע כי הקרבן מקרב הכחות ומאחדם זו לזו ועל כן נקרא קרבן, כדאיתא בספר הבהיר (קט) אמאי איקרי קרבן? על שם שמקרב.

ואיך לומר, הדברים קשים להרחח: כיצד הקרבת בשר גורמת עונג שמביא קרבה?²

ב. בנוסף לתמיהה הכללית במשמעות הקורבנות, עולה שאלות מעניינות בגוף מצוות הקורבנות ובסדר הדברים שיצרה התורה:

ראשית קשה להבין (ראו לקו"ש 9/אילך), מדוע מתחילה התורה עם סוגי הקורבנות שבאים **כנדבה** (עולה, מנחה, ושלמים) ורק אחר כך עוברת לצוות את הקורבנות שבאים **כחובה** בתור כפרה ומחילה על חטאים בשוגג ובמזיד (חטאת ואשם)? יתירה מכך: קורבנות החובה של הציבור כמו תמידיים ומוספים, כתובים בכלל רק עוד כמה פרשיות (אחרי מות, אמור) ובחומש הבא בספר פנחס?

² עוד תמיהה מפורסמת: איך מיישבים את שגב מעלתם של הקורבנות עם דברי הנביאים החריפים בגנות הקורבנות, כמו שאמר שמואל 'החפץ לה' בעולות וזבחים'? ואמר ישעיה 'למה לי רוב זבחים יאמר ה', ואמר ירמיה 'כי לא דברתי את אבותיכם ולא צויתים ביום הוציא אותם מארץ מצרים על דברי עולה וזבח'?

הרי ההיגיון אומר שקורבן חובה הוא מכריע וחיוני הרבה יותר מקורבן נדבה? נדבה תלויה באדם ואם לא הביא נדבה – אז לא הביא, הפסיד אפשרות להתקרב. אבל קורבן חובה הוא בסיס סדר היום בבית המקדש ואם ביטל קורבן חובה – הוא רשע שעבר על מצוות ה'?

עוד תמיהה חשובה שהעסיקה את גדולי המפרשים לדורותיהם. פרשת הקורבנות מתחילה כך:

2. ויקרא א,ב: דבר אל בני ישראל ... אדם כי יקריב מכם קרבן לה', מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן.

והשאלה מתבקשת: למה בכלל הובאה המילה "מכם" בפסוק? ואם כבר, היה צריך להיות כתוב 'אדם מכם כי יקריב' ולא "אדם כי יקריב מכם קרבן"?

במיוחד שצורת הכתיבה הזו עלולה ח"ו ליצור טעות חמורה כאילו הקרבן בא "מכם" – מהאדם, כפי שנהגו הגויים להעלות אדם עצמו על המזבח. והרי זה נגד כל משמעות המצווה שנועדה להטמיע צורת כפרה חדשה, לפיה עולה הבהמה על המזבח במקום האדם?

אבן עזרא: 'מכם' – מאוחר [כתוב מאוחר בפסוק], אלא כן הוא: 'אדם מכם כי יקריב קרבן', וכמוהו רבים. או 'יהיה מכם' – רמז: מממנוכם, להוציא הגזל, ככתוב (ישעיהו סא,ח) שונא גזל בעולה.

תחילה מפרש האבן עזרא כי צריך לסרס את הפסוק ולקרוא 'אדם מכם כי יקריב'. בהמשך מציג פרשנות, שהמילה 'מכם' המאוחרת באה ללמד כי הקרבן צריך להיות שלכם ולא מהגזל.

אמנם בנוסף לפירושים הבסיסיים הללו, תורת החסידות מוצאת במילה הבודדת הזו את המהפכה התפיסית העמוקה הכלולה במעשה הקורבנות.

ג. לפני שניגש להבין את משמעות הקורבנות עצמם, עלינו להתייחס בקצרה לפן המוסרי: באיזה צידוק פוגעים בחיי הבהמה? גם אם נמצא הסברים בבסיס הקורבנות, תעלה השאלה באיזה היתר משמשת הבהמה לצורך התקרבות האדם?

זאת שאלה גדולה, משום שאין דת כמו התורה שמרחמת ורגישה כלפי בעלי חיים. למשל, פעם שאל יהודי את הנוודע ביהודה אם מותר לו לקחת סיכון עצמי ולהשתתף בציד בעלי חיים לשעשוע, דבר שיש בו סכנה מסוימת? הגאון רבי יחזקאל לנדא ענה שכאשר התורה רוצה לבטא שאט נפש מאדם, לבטא מיאוס וזעזוע מההתנהגות שלו, היא מכנה אותו בשם "איש יודע ציד". אלו שלוש מילים שמספיקות להמחיש עד כמה מדובר באדם חסר לב יהודי.

3. שו"ת נודע ביהודה מהדו"ת יו"ד סימן י: איש אשר זיכהו ה' בנחלה רחבה ויש לו יערות אשר תרמוש בהם כל חיתו יער, [ושואל] האם מותר לו לילך לצוד ציד שם [דהוי מקום מסוכן]? ... אני תמה מאוד על גוף הדבר, דלא מצינו 'איש ציד' [במקרא] רק **בנמרוד ובעשו ואין זה דרכי בני אברהם יצחק ויעקב! ואיך ימית איש ישראלי בידיים בעלי חיים בלי שום צורך?!**

גישת צער בעלי חיים אינה נותרת רק ברמת ההצהרה, אלא ישנה סדרה של מצוות ומנהגי רחמים במטרה לעורר תשומת לב לרווחתם של בעלי החיים. הנה כמה דוגמאות:

שולחן ערוך רבינו הזקן סימן קסז ס"ט: אסור לאכול קודם שיתן מאכל לבהמתו, שנאמר 'ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת'.

רמ"א סימן רכג ס"ו: יש מי שכתב שאין לומר 'תתחדש' על מנעלים או בגדים הנעשים מעורות של בהמה (אפילו טמאה, מגן אברהם) ... דכתיב 'ורחמיו על כל מעשיו'.

כל אדם שלמד מעט תלמוד מכיר את הסיפור הבא (ב"מ פה): רבי יהודה הנשיא ישב על כר הדשא ולמד, ופתאום הגיע עגל קטן והצטנף בלילה תחת הגלימה שלו. העגל ניסה להשיג הצלה מהשוחט שצעד איתו לבית השחיטה. אך רבי יהודה היה טרוד בדברים אחרים והפטיר באדישות: "לך כי לך נוצרת". התעורר עליו קטרוג בשמים ונגזרו לו ייסורים קשים, בדמות כאבי שיניים ואבנים בכליות.

חלפו 13 שנות סבל והשפחה טאטאה את הבית. היא ראתה חולדה רצה וקמה להרוג אותה, אך רבי זעק: "ורחמיו על כל מעשיו!". ראו משמים והסירו ממנו את הייסורים.

מדוע אפוא מצווה התורה להתקרב לקב"ה באמצעות חיי הבהמה? האמת היא שבאופן רחב יותר, נשאלת השאלה על כל אכילת בשר בעלי חיים: האם לא נכון להימנע מכך ולהיות צמחוני?

הבאנו בעבר נקודה מעניינת שכתובה בספר העיקרים ובקונטרס ומעיין בהתחלה: יש מושגים שגדולים מאתנו. אנחנו לא קובעים את המוסר ואין בכוחנו להכריע את יסודות המותר והאסור. האדם הוא משוחד, הוא חלק מהבעיה וכיצד יוכל להכריע את הפתרון? כללי המוסר נקבעים בידי הבורא, וכאן מגלים עובדה מרתקת:

הקב"ה יצר מנגנון לפיו **כל נברא מתקיים מזה שתחתיו**. פירמידת המזון בנויה בצורה כזו שכל הנבראים מתקיימים באמצעות רמה שנמצאת תחתיהם בשרשרת: האדם מתקיים מבעלי החיים שתחתיו. בעלי החיים (המותרים באכילה) מתקיימים מהצומח ואילו הצומח מתקיים מהדומם שתחתיו – המים והאדמה.

אפשר לאהוב את זה ואפשר לא, אבל זאת עובדה. וגם אם נטען שהאדם אמור להיות צמחוני ולהתנזר מבעלי החיים, לא נצליח למצוא פתרון עבור החי שמוכרח להתקיים מהצומח ולא נוכל למנוע מהצומח להתקיים מהמים. זאת עובדה המוכיחה כי כך רצונו של הבורא (בהערה הובא הסבר לכך³).

כלי יקר בראשית ט, ג: כל נברא ניזון ממה שתחתיו: הצומח ניזון מן הדומם כי יניקתו מן הארץ, בעל חי ניזון מן הצומח, והאדם מין המדבר ניזון מבעלי החיים ... ו[המטרה בזה ש]אדם כשיאכל מן בעלי החיים נתוסף שלימות אל החי לבא במדרגת מין המדבר.

ולכן השאלה הנכונה איננה באיזה צידוק מקריבים את הבהמה? אלו הוראות היצרן שקבע שכל הטבע מתקיים מזה שתחתיו. אלא השאלה האמתית היא למה לבחור בפתרון הזה? כיצד העלאת בהמה על המזבח יוצרת קשר קרוב יותר בין האדם והקב"ה?

הבה נפתח נקודה נפלאה שנוגעת ביסוד היסודות של מערכות היחסים, בינינו ובין הקב"ה וגם בין האדם לחברו. זה יסוד מרכזי בחשיבה החסידית שזכה לפיתוח אצל אדמו"ר חב"ד לאורך הדורות.

ד. מעשה הקורבנות נועד לפתוח את העיניים לשאלה הגדולה: **איך מתקרבים? כיצד נותנים יתרון לרוח על פני החומר?** הרי אדם יכול לקיים מצוות כל חייו ועדיין לחוש שהוא נשאר בחוץ? העניין הפנימי שלו נותר בקיום גשמי והנאות העולם ואילו הקב"ה תופש את הידיים והרגליים שלו?

התשובה של התורה מהפכנית: כדי להתקרב - צריך להקריב. כדי להיות קרובים לשכינה, צריך **לצמצם את נוכחות הבהמה בחיינו**. כדי לעלות יותר למעלה – חייבים לשחרר את האחיזה מטה.

וכאן נכנסים לנושא מרתק: הבהמה היא לא רק היצור החי הדומה ביותר לאדם, היא האדם עצמו. האמת היא שהאדם הוא בסך הכול **בהמה ועוד קצת**. בהמה משוכללת עם שכל. לא סתם נערכים ניסויים רפואיים על בעלי חיים והתוצאות מלמדות על האדם. שכן האדם הוא יצור חי, חלק ממנו שייך לעולם החי ויש בו יתרונות נוספים של אדם.

הנה הניסוח הנהדר של הגמרא:

³ ההסבר הפנימי הוא שהטבע נועד לעבור **שדרוג** לרמה שמעליו: כשהדומם מזין את הצומח, הוא מתעלה לרמת הצומח. כשהצומח מזין את החי הוא מתקדם לרמת החי. כשהחי מזין את המדבר הוא הופך להיות חלק מעולמו הרוחני והתרבותי של האדם – ואחר כך האדם עצמו מתמסר לשירות הקב"ה ולחיבור עם האינסוף. למה הדבר דומה? פעם הלך השליח הוותיק בניו ג'רזי, הרב משה הרסון, לבקש תרומה גדולה עבור הקרן לפיתוח מחנה ישראל ממר דוד צ'ייס. הלה בשומעו את הסכום נרתע ואמר: "הרב הרסון, אתה מנסה לנצל אותי!". הרב הרסון לא התבלבל וענה: "נכון, אני מנצל אותך, הרבי מנצל אותי, והקב"ה מנצל את הרבי".

4. חגיגה טז,א: ששה דברים בבני אדם - שלשה כמלאכי השרת ושלשה כבהמה. שלשה כמלאכי השרת: יש להם דעת כמלאכי השרת, מהלכין בקומה זקופה כמלאכי השרת ומספרים בלשון הקדש כמלאכי השרת. שלשה כבהמה: אוכלין ושותין כבהמה, פרין ורבין כבהמה ומוציאין רעי כבהמה.

בבהמה אין שום דבר רע, היא יצור אלוקי מופלא, אבל הבהמה עסוקה ב**קיום והתרבות**. היא קיימת לשם עצם הקיום וההמשכיות. נשים לב לשלוש הפרטים שהביאה הגמרא אודות הבהמה: אוכלת ושותה, פרה ורבה ומוציאה רעי. כלומר, הבהמה עסוקה בהתקיימות. הבהמה גם צועדת על ארבע ומביטה למטה, אבל **מעולם לא הרימה את ראשה לשמים**. היא לא יודעת שיש משהו מעבר לה.

האדם הוא קודם כל בהמה, הוא עסוק בעצמו ובהתפשטותו. אבל האדם הוא גם מלאך. יש בנו קומה נוספת: היכולת להידמות למלאכי השרת. הגמרא מציינת שאנו היצורים היחידים בטבע שצועדים **זקופים** ויש בנו **דעת**. שני היתרונות המהפכניים הללו מאפשרים לנו לחיות **לשם** משהו, לשם מטרה. להפוך את האכילה והשתיה והפריה ורבייה למכשיר לשם שמים, כדי להנכיח את מציאות ה' בעולם.

האתגר העצום הוא ששני הכוחות הללו סותרים במהותם. יצר הקיום וההתרבות הבהמי מחפש את עצמו, הוא רוצה להיות! להיות נוכח, דומיננטי, נהנה ומתענג. אפשר לחיות את כל החיים בלי להרים את העיניים לשמים וליהנות מעצם הקיום. ואילו היצר המלאכי שואף להיפך: **לשרת**! להתעלות ולהתמסר למעלה. ואלו הם חיינו: מאבק בין בהמה לאדם, בין בהמה למלאך.

וכאן מצוות הקורבנות מעבירה מסר כביר: מרגישים רחוק? רוצים להתקרב? צריכים להקריב! חייבים להמעיט את נוכחות היצר האנוכי בחיינו. בסופו של דבר השאלה היא, מה עיקר ה"אני" שלנו? מה הנושא העיקרי שמעסיק אותנו? ואי אפשר למלא גם את עצמנו וגם לפנות למעלה. או שאנו מפתחים רגישות לחומריות או לאלוקות.

סיפור יפה: הבעש"ט הקדוש הורה פעם לתלמידיו להניח ידיהם איש על רעהו ולעצום את העיניים. לפתע ראו מחזה מוזר: שור לבוש בבגדי חסיד. עמד שם שור שמן וגדול כשהוא עטור שטריימל על ראשו וקפוטת של שבת על גופו. הבעש"ט הסביר כי זאת תמונת המחשה של חסיד, שביליל שבת אכל את הבשר בתאוה כזו, עד שלא היה זה אדם שאכל שור, אלא **שור לבוש בבגדי אדם**. היסוד הבהמי בו התגבר כל כך, עד שהפך להיות מרכז העניין שלו, שור לבוש בבגדי שבת.

כך שמעשה הקורבנות הוא לא חוויה מנותקת מהאדם, הוא **סיפור עלינו**. הוא פנייה רגשית מזעזעת לתוך הלב והתוויית כיוון מה לעשות עם הבהמה של עצמנו: להמעיט את הבהמיות ולהעדיף את המלאכיות. (בהערה⁴ הובאה העשרה חשובה).

התורה מכניסה את כל המסר הזה במילה אחת או יותר מדויק: בשינוי המיקום של מילה אחת:

מאמר באתי לגני תשי אות ב: 'אדם כי יקריב מכם קרבן' ויוקשה דהיה לו לומר 'אדם מכם כי יקריב קרבן'? אלא כך פירשו: 'אדם כי יקריב' – כאשר בא אדם להתקרב לאלוקות, הנה 'מכם קרבן להו' – מכם ממש, וממשיכה התורה: 'מן הבהמה', היינו מהבהמה **שבלבו של אדם, שהוא הנפש הבהמית.**

אבל איך מקריבים? מה משמעות הדברים הלכה למעשה? הנה הרחבת הרעיון במאמרו המפורסם של רבנו הזקן שנדפס בתחילת הספר 'לקוטי תורה':

⁴ כך נבין דבר גדול: ברגע הגדול בהיסטוריה שלנו, כשיצחק שוכב על המזבח לעקדה והמלאך עוצר את אברהם מלהניף את הסכין, רואה פתאום אברהם איל נאחז בסבך והוא מוריד את יצחק מהמזבח ומקריב את האיל "תחת בנו". אבל מה הקשר בין האיל ובין הילד? איך הקרבת בעל חי – קשה ככל שתהיה – הופכת להיות תחליף להקרבת הילד עצמו?

יתירה מכך וזה פלא עצום: בעקבות הקרבת האיל, הפך יצחק עצמו להיות **"עולה קדושה"**, שאסור ביציאה מהארץ, כמו קרבן שעלה על המזבח. אבל יצחק מעולם לא נשחט? הוא רק הוכן לשחיטה? עוד לא ברור: הגמרא בזבחים (סב,א) מבררת מהיכן ידעו אנשי בית ראשון היכן למקם את המזבח? ועונה באחד התירוצים: **"ראו אפרו של יצחק צבור באותו מקום"**. היינו שאפר האיל שעלה על העצים לעולה נותר באותו מקום. והתמיהה גדולה: איך ראו "אפרו של יצחק" והרי יצחק מעולם לא נשחט? היה זה רק האיל תמורתו? לפי התפיסה החסידית מובנים הדברים היטב: הבהמה היא אנחנו, הקרבת הבהמה היא סמל להעלאת החלק הקיימי והנמוך שבנו – ולכן העלאת הבהמה במקום יצחק, חשובה כהעלאת יצחק עצמו.

מאמר 'אדם כי יקריב' בתחילת הספר לקוטי תורה: 'מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן' יש מי שהוא בחינת בקר, כמו שור נגח, והיינו שהוא כעסן ורתחן בטבעו, ויש מי שאינו רתחן בטבעו וחלק הרע שבו הוא היותו בעל תאוה, והוא שנפשו הבהמית היא מבחינת צאן שאינם נגחים, אדרבה קולם ברחמנות, אלא שהם בעלי תאוות. הנה כל אלה צריך לאכפא (לכפות מידתו להמעיט הכעס והתאוה) ... כל אחד לפי מה דידע בנפשי מהותו וטבעו, כך יראה לאכפי' מדה זו.

ובמילותיו הנפלאות של האדמו"ר הקודם:

הרבי הרי"ץ: הרי התורה היא לימוד בהיר כיצד ללכת בדרכים היפות - גם בחיי הרוח וגם בחיי המשפחה והחברה - וכיצד בא יהודי לעבור עבירה? אלא הצעד הראשון הוא דרך **הדברים המותרים**. היצר מפתה את האדם לוותר בכל דבר מותר, **במאכל, במשתה ובכל דברי תענוג, עד שהאדם הופך להיות מופרע ומתדרדר ח"ו לחיים גופניים-בהמיים**. 'המלאך המוות' של הנברא היפה ביותר - האדם - הוא הוויתור לעצמו בכל מה שמותר. חיפוש התענוג בגשמיות ובחיים גופניים.

בכך מובנות השאלות בהן פתחנו: מדוע פותחת התורה בקורבנות נדבה? כי דווקא בקורבנות אלו באה לידי ביטוי תכלית הקורבנות: **ההתקרבות בין האדם לבוראו**. כאשר בא אדם מיוזמתו ומבקש להתקרב, אומרים לו: "מן הבהמה". תקריב מעצמך ותתקרב. אבל קורבנות חובה שבאים רק כתוצאה מחטא, ברור שהם יוצרים פחות את הדבקות המוחלטת בין האדם ובוראו.

בכך מובנת השאלה (שהובאה בהערה): מדוע היו נביאים שדיברו בחריפות בגנות ההקרה? בכך באו לבטא שאט נפש מאלו שמתמקדים בהקרבת הבהמה הפיזית ונשארים מנותקים בעצמם. כנגד אלו שמביאים בהמה, אבל לא "מכם", מהבהמה שבלב. האמצעי אינו יכול להחליף את העיקר.

כמובן, הדברים אינם קלים לעיכול. אין דבר קשה עבורנו מאשר להקריב. לוותר על חלק מעצמנו. [דיברנו פעם על כך שהמילה "עצב" מופיעה כמה פעמים בספר בראשית ובכולן באותו הקשר: כאשר מדובר על הקטנה עצמית, על המעטת הנוכחות והדומיננטיות שלנו. למשל, "בעצב תלדי בנים" הוא לא רק צער הלידה (כי אז היה צריך להיות כתוב "בצער"), אלא ההתמעטות העצמית שאחרי הלידה, השעבוד למציאותו של הילד. כך "ויתעצבו אל ליבם" כשהם שבים מהשדה ושומעים על מה שנעשה לדינה אחותם. שכן הם מרגישים את הקרקע נשמטת מתחת רגליהם ואת איבוד הביטחון. וכך וקל וחומר בעניין "ואתם אל תעצבו ואל ייחר בעיניכם כי מכרתם אותי הנה", שכן אחי יוסף מבינים שהם יד דין ויש דיין והם הולכים לשלם על הטעות הנוראה שעשו].

לכן המילה "קרבן" מתפרשת בשפת העם, כמו אומללות ומסכנות, הרכנת ראש בפני הגורל. ואולם זאת המהפכה שיוצרת התורה: "קרבן" הוא לא ויתור מתוך יאוש, אלא להיפך: וויתור לשם **התקרבות**, כדי ליצור משהו יותר גדול ממה שאנחנו עצמנו. בעוד שהאדם עושה אתכפא ומוותר על אנוכיות והנאה גשמית, הוא פותח עצמו להגשמת תכלית הבריאה: לעשות דירה בתחתונים.

וכך בין אדם לחברו ובין איש לאשתו: הקרבה עשויה להישמע כמו התכנסות פנימה, אבל אין שקר גדול מזה: ויתור הוא לא התכנסות פנימה, אלא הושטת יד למציאותו של הזולת. ויתור הוא התחלה של חיבור והקרבה היא הדרך למזג שני לבבות נפרדים.

למה הדבר דומה? הנה סיפור קשה: חייל שחזר ממלחמת וויטנאם, התקשר להוריו מסן פרנסיסקו וסיפר כי הוא בדרך הביתה, אך הוא מוכרח לבקש מהם טובה. הוא רוצה להביא אתו חבר הביתה. אותו חבר נפצע קשה, הוא איבד יד ורגל ימין ואין לו לאן ללכת. הוא מבקש להביאו לביתם.

ההורים הצטערו לשמוע על סבל החבר ואמרו שינסו למצוא מקום מגורים. הילד התעקש שהוא רוצה לגור עמו, אך ההורים התנגדו שהוא יהווה נטל עליהם. הם ייאלצו להפוך את הבית לסיעודי, לשבור קירות ולבטל מדרגות. הילד ניסה להתעקש, אך ההורים התעקשו אף הם.

אחרי כמה ימים קיבלו ההורים הודעה ממשטרת סן פרנסיסקו כי הילד שלהם נמצא מת. המשטרה סברה שמדובר בהתאבדות. מזועזעים הלכו לזהות אותו וגילו שהוא חסר יד ורגל ימין...

כולם רוצים לאהוב, אך כל אחד רוצה לעשות את זה בתנאים שלו, בלי לערער אף אחד מההרגלים שלו. החיים הם רצף של ויכוחים: לאכול אצל ההורים שלה או ההורים שלו? לקנות מרצפות שחורות או לבנות? להוציא יותר כסף או לשמור אותו? צד אחד שרוצה לעבוד יותר שעות וצד אחר שלא רוצה לעבוד בכלל. וקל וחומר בהיבט הרוחני: להקציב זמן לרוחניות או לגשמיות? להתאפק או להתפרץ? ואולם בלי להקריב – לא מתקרבים. בלי להתעלות מעל האגו, לא תיווצר התעלות וקרבה. ובקיצור: **בשביל לגדול צריך קודם לקטון.**

נסיים בוארט נפלא: בסוף מסכת גיטין נאמר: "כל המגרש אשתו ראשונה, אפילו מזבח מוריד עליו דמעות". אחרי 90 דפים בהם פורטת הגמרא את דיני הגירושין ומציגה את הסדרי הפרידה בין איש לאשתו, מסיימת המסכת בדרשה אגדתית הפוכה: מותר להתגרש, אבל זה כואב. אפילו מזבח הקורבנות מוריד דמעות על זוג שמפרק את הבית.

והשאלה מפורסמת: למה המזבח בוכה? מה אכפת לו? אדרבה, מכל כלי המקדש, המזבח הוא הכלי הכי 'לא רומנטי'? הוא קשה, תקיף, בוערת עליו אש ששורפת בשר ודם, הוא גם ראה הכול, את כל השפלות האנושיות ומקריבים עליו קורבנות שבאים על חטאים? מילא אם הכרובים כזכר ונקבה היו מסיימים את הפנים בבושה, מילא אם נרות מנורת הזהב שהם סמל לשלום ואהבה בבית?⁵

אכן יש מדגישים את המילה "אפילו" מזבח מוריד עליו דמעות". באמת כל הבית שהוא סמל לקשר בין היהודי והקב"ה – מייבב על בית שהתפרק, והחידוש הוא שאפילו המזבח הקשה והתקיף בוכה.

אולם ישנן גרסאות בהן לא מופיעה המילה "אפילו", וכמדומה שכך הגרסה המקובלת בפי הדרשנים: "מזבח מוריד עליו דמעות". היינו **שדווקא המזבח** רגיש במיוחד לזוג שמתגרש. והתמיהה שבה.

ישנו הסבר נפלא: המזבח בוכה כי הוא יודע **עד כמה הפתרון זמין**. עד כמה אפשר היה ללכת בדרך אחרת: אם כל אחד מהצדדים היה מקריב מעט מעצמו – הכול היה מסתדר. לכל זוג יש הסבר למה הם נפרדו, אבל האמת היא שכל צרה במערכת יחסים מתחילה ממקום אחד: **מאדם שלא מוכן להכיר במציאותו של הזולת**. אין בו את האומץ לסגת לאחור ולזבוח את ההרגלים או הכבוד העצמי.

ולכן המזבח בוכה – כי הוא מתפרנס מהקרבה, הוא מכיר אדם שחטא והבין שהוא טעה והחליט להקריב מחלבו ודמו – וברגע אחד מתהפך מדרגת רשע לדרגת צדיק שכל תפילותיו נענות.

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל
ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**

⁵ מספרים על דיינים שניהלו דיון גירושין, וכצעד אחרון להציל את הנישואים אמרו לזוג: "אנא תשקלו זאת שוב, המזבח מוריד עליכם דמעות". "רבי", השיבה האישה, "אני בכיתי שלושים שנה, עכשיו המזבח יבכה..."